

Frivillighetsstrategi Nordland 2020-2024

Foto: Håkon Renolen

Innhold

1. Innledning	3
2. Visjon og formål	3
2.1 Visjon	3
2.2 Formål	4
2.3 Bærekraftsmålene	4
3. Utfordringsbildet	4
3.1 Økonomi	4
3.2 Rekruttering	5
3.3 Lokaler og møteplasser	5
3.4 Kompetanse	5
3.5 Transport	5
3.6 Informasjon	6
3.7 Frivilligsentraler	6
4. Satsingsområder	6
4.1 Møteplasser, nettverk og kompetansebygging	6
4.2 Medvirkning	7
4.3 Rekruttering og mangfold	7
4.4 Økonomi	9
4.5 Samarbeid og forankring	10
5. Frivillighet – egenart og betydning	11
5.1 Definisjoner	11
5.2 Omfang	11
5.3 Betydning	12
5.4 Medvirkning	13
5.5 Frivillighet i endring	13
6. Bakgrunn og litteraturliste	15

1. INNLEDNING

Regjeringens melding til Stortinget – «Meld.St.10 Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig» – legger grunnlaget for den statlige frivillighetspolitikken. Den gir føringer for hvordan frivillighetspolitikken kan bli mer koordinert, og hvordan relasjonen mellom offentlige myndigheter og frivilligheten kan forenkles ytterligere. Den favner bredt innenfor frivillighetens ulike roller i samfunnet lokalt, regionalt og nasjonalt. Et grunnleggende prinsipp er frivillighetens selvstendighet.

En sterk og mangfoldig frivillig sektor betyr mye for trivsel, velferd, demokrati og deltagelse, og for at våre lokalsamfunn fortsatt skal være gode samfunn å bo i. Frivillige organisasjoner er viktige arenaer for å forebygge utenforskap. Det å delta i frivillig arbeid øker samfunnsdeltakelsen til den enkelte og kan dermed gi bedre helse og økt livskvalitet. Frivilligheten bidrar til utviklingen av god sosial kapital – det sivile samfunnets evne til å utvikle tillitsfulle relasjoner mellom borgerne og dermed styrke fellesskapets evne til å løse kollektive problemer og utfordringer.

Frivillig sektor er uavhengig og plasserer seg mellom privat og offentlig sektor. Alle sektorene er viktige for å bygge gode lokalsamfunn, velferd og trygghet, og må samhandle for å nå felles mål. Endringer i frivillig sektor får samfunnsmessig betydning.

Frivillige lag og foreninger er viktige demokratiske aktører. De fungerer både som skole i demokrati og som en viktig påvirkningskanal. De har god kunnskap om lokalsamfunnet, og kan bidra med gode innspill til beslutningstakerne.

Den største utfordringen i årene framover vil være tilgang på nye frivillige og dette er ekstra utfordrende med befolkningsutviklingen i Nordland. Rekrutteringsarbeid og kompetanseheving må derfor prioriteres. Nordland fylkeskommune som regional utviklingsaktør vil legge til rette for frivillig sektor.

Frivillighetsstrategi Nordland 2020-2024 trekker opp mål og satsingsområder for Nordland fylkeskommunes arbeid med frivilligheten i fylket.

«Frivilligheten skaper mangfold, den utfordrer og gjør en forskjell i menneskers liv. Det at mennesker engasjerer seg og tar ansvar i nærmiljøet forebygger ensomhet og bygger fellesskap. De frivillige fellesskapene, foreningene og lagene gir samhold, tilhørighet, engasjement og er med på å skape gode relasjoner mellom mennesker. Det å bidra til å tilrettelegge for frivillig arbeid og møteplasser bidrar til å jevne ut sosiale forskjeller og til bedre integrering. Vi vil styrke arbeide for frivilligheten i Nordland. Gjennom det får vi et Nordlandssamfunn med sterkere fellesskap.»

Fra Politisk plattform 2019-2023 – Arbeiderpartiet, Senterpartiet, SV og KrF

2. VISJON OG FORMÅL

2.1 Visjon

Visjonen for frivillighetsstrategien er «Frivilligheten – sterk, selvstendig og mangfoldig». Den er likelydende regjeringens grunnlag for frivillighetspolitikk. Nordland fylkeskommune vil bidra til å nå den nasjonale visjonen for frivilligheten.

- **Sterk** – flere medlemmer i organisasjoner og flere frivillige, høy grad av medvirkning og stort engasjement.
- **Selvstendig** – et grunnleggende prinsipp for frivillighetspolitikken er selvstendigheten til frivilligheten. Det er ikke staten som setter målene for frivilligheten – det gjør

frivilligheten selv. Frivilligheten skal ikke styres, eller legges føringer for, men legges til rette for.

- **Mangfoldig** – bred deltakelse – grupper som i dag i liten grad deltar i frivillig arbeid skal rekrutteres inn i organisasjonslivet og som frivillige.

2.2 Formål

Formålet med frivillighetsstrategien er å legge til rette for at frivillig sektor styrkes og fortsatt skal kunne bidra til sterke og levende lokalsamfunn. Frivillighet bør ses på som en del av et helhetlig fylkeskommunalt utviklingsarbeid. Nordland fylkeskommune vil i denne strategien presentere satsingsområder for årene framover.

2.3 Bærekraftsmålene

Frivillighetsstrategien bygger i hovedsak på fem av FNs bærekraftsmål:

- Mål 3: Å sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder. Frivillige organisasjoner har i seg selv en helsefremmende effekt. De er viktige sosiale møteplasser og for enkelte kan disse være en inngang til et sosialt nettverk.
- Mål 10: Å redusere ulikhet i og mellom land.
I denne sammenhengen handler det om å bidra til å redusere ulikhet innad i Norge ved å legge til rette for en inkluderende og mangfoldig frivillig sektor.
- Mål 11: Bærekraftige byer og samfunn.
Frivillig sektor er viktig for å utvikle gode lokalsamfunn.
- Mål 16: Fred og rettferdighet.
Frivilligheten styrker sosial kapital og demokrati.
- Mål 17: Samarbeid for å nå målene.
Myndigheter, næringslivet og sivilsamfunnet må samarbeide for å oppnå bærekraftig utvikling.

3. UTFORDRINGSBILDET

I utarbeidelsen av frivillighetsstrategien har det vært lagt stor vekt på å få innspill fra grupper som berøres. Det ble sendt ut en spørreundersøkelse til frivillige organisasjoner i Nordland, gjennomført en åpen innspillrunde og avholdt møter med enkeltpersoner og organisasjoner, samt medvirkningsorgan og avdelinger i fylkesadministrasjonen. Hovedfunnene er tematisk samlet i dette kapittelet. Innspillene har dannet utgangspunktene for Nfk`s satsingsområder i strategien.

3.1 Økonomi

Økonomi er en stor utfordring for mange frivillige organisasjoner. De fleste frivillige organisasjoner har en eller annen form for offentlig støtte, men den varierer mellom ulike typer frivillighet. Politiske partier og trossamfunn har faste statlige overføringer. Idrett og deler av kultursektoren har eget system. For de fleste mindre organisasjoner baseres økonomien på kontingent, innsamlede midler og søknadsbaserte ordninger. Tilskuddsordninger er i mange tilfeller knyttet til prosjekter, mens den største økonomiske utfordringen gjerne henger sammen med ordinær drift.

Det er mange muligheter for frivillige organisasjoner til å søke midler. Søkbare midler er imidlertid lite forutsigbare og endres kontinuerlig. Det kan være krevende – særlig for små og lokale organisasjoner - å ha oversikt over hvor en kan skaffe penger, og mange søknadsordninger oppleves som byråkratiske. Private stiftelser og organisasjoner fordeles til dels store summer, men disse er prosjektbaserte.

Inntektskildene til ideelle og frivillige organisasjoner er 43,5 % fra husholdninger, 27,3 % statlige midler, 16,1 % kommunale og fylkeskommunale midler og 13,2 % fra andre. SSB, 2019

Enklere søknadsprosedyrer og mindre rapporteringskrav etterlyses. Det synes å være en viss slitasje i lokale organisasjoner i forhold til å skaffe penger, rapportere og planlegge uten at de vet om de får tilskudd.

3.2 Rekruttering

Det er utfordrende både å rekruttere nye medlemmer og å rekruttere medlemmer til styreverv. Medlemmer vegrer seg ofte for å påta seg verv som fører til flere forpliktelser og mer ansvar. Enkelte kan vegre seg for å binde seg opp for mye tidsmessig. Flere påpekte at folk i stadig større grad kun deltar på tidsavgrensede oppgaver. Disse utfordringene har blitt større de seneste årene. Viktigheten av frivillig sektor, samt det positive ved å delta i frivillig arbeid, må synliggjøres bedre.

Ungdom bryr seg om hjemstedet sitt, og deltar i det som angår lokalsamfunnet. Det kan være en utfordring at de er så få, og så ettertraktet. De vil gjerne være aktive sammen med annen ungdom. Når det er få ungdommer som deltar forsterkes det ved at det er vanskelig å få med flere.

Grupper som ikke deltar i frivillig arbeid i dag, må trekkes med - eksempelvis kan personer med helseutfordringer eller et hjelpebehov bidra med frivillig innsats overfor andre.

3.3 Lokaler og møteplasser

For mange organisasjoner er det vanskelig å finne egnede rimelige lokaler for å drive sin virksomhet. Utgifter til lokaler utgjør gjerne en stor del av organisasjonenes budsjett. Hvis man ikke har eget lokale og virksomheten krever utstyr, er lagerplass en utfordring.

Kommunene har ulik praksis i utleie av lokaler. Mange prioriterer lokaler til barn/unge. Det er også ulik praksis mellom ulike fylkeskommunale bygg, for eksempel i forhold til bruk av kantiner og treningslokaler.

Det savnes møteplasser mellom frivilligheten og det offentlige, både lokalt og regionalt. Enkelte opplever at det er liten eller ingen dialog mellom organisasjonene – og mellom organisasjonene og kommunen/fylkeskommunen.

3.4 Kompetanse

Frivilligheten savner kompetanse på flere områder, eksempelvis i søknadsskriving, styrearbeid og rekruttering av nye medlemmer. En annen utfordring er tilfanget av kompetente trenere, instruktører, dirigenter og andre personer med spisskompetanse innenfor sitt felt.

3.5 Transport

For noen grupper er transport et hinder for å kunne delta i ulike tiltak og frivillig arbeid. Mange steder i Nordland er det lite bussforbindelser, og de gruppene som ikke selv kjører bil er derfor avhengige av andre med bil. Spesielt gjelder dette for barn/unge, eldre, personer med helseutfordringer og innvandrere, og de som bor langt fra kommunesenteret. De har behov for mer fleksible transportordninger, og flere bussanløp. Mange steder utfører frivillige organisasjoner eller kollektive naboordninger slike tjenester.

«For mange er det vanskelig å komme seg til arrangementer og tiltak i regi av frivillig sektor. Vi bør gjennomgå TT-ordningen på nytt for å se om den kan bli mer fleksibel.» *Fra møte med eldrerådet*

3.6 Informasjon

Det kan være vanskelig for innbyggere å finne tilbud i lokalmiljøet - hvor kan en finne trimgrupper, old-boys-fotball, ledige plasser i et sangkor eller hvor en kan melde seg som frivillig. Det er viktig å gi bedre informasjon til innbyggerne om alt de frivillige organisasjonene driver med, og det er behov for et sted hvor det finnes kontaktinformasjon om hvor en skal henvende seg. Et naturlig sted for slik informasjon er kommunenes hjemmesider, men det er få kommuner som har lagt ut slik informasjon. I noen kommuner har frivilligsentralene tatt denne rollen - andre steder bibliotekene.

3.7 Frivilligsentraler

Omleggingen av statlige tilskudd til frivilligsentraler gir store konsekvenser for små nordlandskommuner. Frivilligsentralene opplever usikkerhet rundt sitt virke og uttrykker bekymring for fremtiden.

4. SATSINGSOMRÅDER

Formålet med frivillighetsstrategien er å legge til rette for at frivillig sektor styrkes og fortsatt skal kunne bidra til sterke og levende lokalsamfunn. Fylkeskommunes rolle i forhold til frivillig virksomhet er først og fremst knyttet til rollen som regional samfunnsaktør, som innebærer å drive regional og lokal samfunnsutvikling, mobilisering og samordning. Fylkeskommunen har drifts- og forvaltningsoppgaver hvor spesielt kultur, idrett, og folkehelse er viktige områder i et frivillighetsperspektiv.

For å imøtekomme de utfordringene frivilligheten står ovenfor, vil Nordland fylkeskommune vektlegge følgende satsingsområder for perioden 2020-2024:

1. Møteplasser, erfaringsutveksling, nettverk og kompetansebygging.
2. Medvirkning.
3. Rekruttering og mangfold.
4. Økonomi.
5. Samarbeid og forankring.

4.1 Møteplasser, nettverk og kompetansebygging

Fylkeskommunen vil videreutvikle regionale møteplasser og nettverk og bidra til kompetanseheving rettet mot de frivillige organisasjonene.

- Årlig møteplass. Konferanse og work-shop, samt kurs om temaer frivilligheten etterspør.
- Frivilligheten involveres i relevante konferanser som holdes i regi av fylkeskommunen.
- Kompetansetiltak som frivillig sektor etterspør, bør søkes gjennomført i hele fylket. Arrangør/tilbyder av slike kurs kan være fylkeskommunen, frivillighetssentraler, idrettsråd, medvirkningsorgan eller organisasjoner.
- Erfaringer med nye tiltak og ny kunnskap om frivillighet spres på ulike arenaer - fysisk og digitalt. Samle de gode eksemplene.
- Bidra til å løfte tematikken inn i Folkehelsealliansen Nordland.
- Videreformidle eksempler på hvordan kommunene kan formidle informasjon til innbyggerne om lokale lag/foreninger og frivillig arbeid.
- Styrke kunnskapsgrunnlaget om frivilligheten i Nordland, samt inkludere temaet i planer og strategier.

4.2 Medvirkning

Frivillig sektor faller ofte utenfor de formelle rammene for medvirkning, fordi mange organisasjoner ikke har ansatte eller tid til å delta i omfattende prosesser, og fordi mange av de gruppene man ønsker å nå ikke er organisert. Retten til å delta og bli hørt er nedfelt i en rekke avtaler og lovverk, blant annet i Plan- og bygningsloven som omfatter kommunale og fylkeskommunale planprosesser. Medvirkning ble fra 2019 skjerpet i kommuneloven og pålegger alle kommuner og fylkeskommuner å ha formelle medvirkningsorgan som eldreråd, råd for personer med funksjonsnedsettelser og ungdomsråd.

- Utvikle og formidle nye former for medvirkning.
- Utarbeide retningslinjer internt for hvordan fylkeskommunen forholder seg til frivillig sektor.
- I større grad involvere frivillig sektor og medvirkningsorgan i løpende arbeid.
- Benytte referansegrupper for å involvere nye grupper.
- Ta i bruk og utnytte bedre eksisterende arenaer for samarbeid og medvirkning.

4.3 Rekruttering og mangfold

Videre utvikling av frivillig sektor forutsetter nye frivillige. Det må stimuleres til at de som allerede er aktive fortsetter og nye grupper rekrutteres. Det må legges til rette for å rekruttere og inkludere grupper som i liten grad er representert i frivillig arbeid.

- Støtte opp om målrettede rekruttering for frivillighet til ulike sektorer. Det er spesielt viktig å iverksette rekrutteringsprogram rettet mot grupper som i dag er lite aktive i frivillig virksomhet.
- Prosjektet Bodø som Europeisk kulturhovedstad 2024 planlegger et rekrutteringsprogram for å få nye frivillige i hele fylket i 2024. Erfaringene må deles.
- Framsnakke frivilligheten og løfte fram dens betydning.
- Bidra i markeringen av FNs internasjonale dag for frivillighet 5. desember.
- Vurdere å etablere frivillighetspris for Nordland.

Barn og unge

Å få ungdom interessert i og ha lyst til å drive med frivillig arbeid, er avgjørende for frivillighetens framtid. God informasjon om hva som finnes av muligheter og reell medvirkning i saker som berører dem, er en viktig del av dette. Barn og unge deltar i stor grad i frivilligheten, først og fremst innen idrett. Mange faller ut av organisert frivillighet i ungdomsårene, og etter hvert deltar de i nye former for frivillighet – mer fra sak til sak, aksjoner, dugnader, festivaler, lokalt engasjement og engasjement for ungdommens saker.

I Nordland tilhører en stor del av ungdommen små lokalsamfunn. Samarbeid mellom generasjoner kan bidra til å styrke tilhørigheten til hjemstedet.

- Vi er jo ungdom, og det meste er jo første gangen for oss. Da må vi få vite hva som skjer, og få vite hvor det er bruk for oss.
- Hvor trengs JEG mest? Finne noe jeg er flink til, noe jeg liker, ikke bare bli bedt om fysisk dugnad. Jeg har jo lyst til å skrive eller være sammen med gamle.
- Jeg jobber ikke frivillig, men jeg stiller opp når det skjer noe, når ungene har turnering, eller det holdes en konsert. Da hjelper vi til alle sammen.
- I min kommune kom Røde Kors og Norsk Folkehjelp og orienterte på skolen. Nå vet vi alt det fine de holder på med, og da er det lettere å si at vi vil være med.

Fra ungdommens fylkesråd

- Styrke arbeidet med frivillighet og demokratiopplæring i ungdomsrådene og i ungdommens fylkesting.
- Videreutvikle Generasjonskonferansen.
- Bidra til at frivilligheten får innpass i skoler og barnehager - kople generasjoner i fag eller i fritid.
- Stimulere til at frivillig arbeid tas inn som valgfag og tema i skoler.

Eldre

Antall eldre øker i årene framover. Dette vil øke behovet for tjenester, men også føre til at flere eldre kan være aktive som frivillige. Eldre er en stor ressurs som det blir stadig viktigere å inkludere i frivillig arbeid. I arbeidet med å skape aldersvennlige samfunn spiller frivilligheten en viktig rolle, både ved å gi folk mulighet til å bidra som frivillige etter at de har gått ut av arbeidslivet, og ved at frivillige skaper aktivitet og tilhørighet.

Regjeringen la i 2018 frem kvalitetsreformen «Leve hele livet». Målet er at alle eldre skal få bedre hjelp og støtte til å mestre livet. Frivillighet står sentralt i denne satsingen - både knyttet til at flere eldre vil ønske og ha behov for frivillige tjenester, men ikke minst at langt flere eldre både har kapasitet, kompetanse og lyst til å bidra som frivillige.

«Etterkrigstiden generasjoner var de som fikk «det hele» – Folketrygd, adgang til gratis utdanning, jobber, tilgang til alle velferdsgodene.
Nå er det kanskje på tide å betale litt tilbake ved å delta i frivillig arbeid. Det trengs i mange sektorer, men spesielt i den sosiale sektoren. På sykehjem – på aktivitetssentra – i hjemmetjenesten, som spisevenn, som turvenn og i mange andre sektorer.» *Eldrerådet i Nordland*

- Stimulere eldre til å bli med både som deltakere og frivillige og bruke deres kompetanse.
- Følge opp kvalitetsreformen «Leve hele Livet».
- Støtte opp om organisasjoner og tiltak som aktiviserer eldre.

Innvandrere

Innvandrere utgjør 10 % av innbyggerne i Nordland. Gruppen deltar i organisert, frivillig arbeid, men i mindre grad enn norskfødte. De som deltar bruker likevel flere timer på frivillig arbeid enn norskfødte. Økt andel frivillige av innvandrerbefolkningen er viktig både i et integreringsperspektiv, i et folkehelseperspektiv og for å utvikle frivilligheten.

Det er flere årsaker til at innvandrere er mindre representert i frivillig sektor. De er en uensartet gruppe, de flytter mye, og livssituasjonen deres endres ofte. Det kan være liten kunnskap om norsk foreningskultur og den tredelingen vi har mellom familie, jobb og fritid, og at alt som skal skje må være organisert og planlagt. Mange ønsker å delta i frivillige lag/foreninger, men mangler kunnskap om hvordan de skal forholde seg til den norske organisasjonskulturen.

Det er spesielt viktig å få barn inn i frivillige organisasjoner, og da må en også forholde seg til foreldrene og motivere dem for deltakelse. Dette kan kreve tilrettelegging og laget/foreningen må gi god informasjon, og oppsøke innvandrere i deres miljø/der de befinner seg. Spesielt er det viktig å skape kontakt med jentene og deres foreldre.

- Vi vil gjerne sette i gang tiltak selv, men noen må vise oss hvordan vi går fram.
- Vi trenger oversikt og informasjon om hva som finnes.
- Vi vil være med i frivillige organisasjoner hvor det er norske. Det er et problem for oss at vi alltid skal være sammen med andre innvandrere.
- Alle organisasjoner bør ha faddere. Hvor de møter og tar litt vare på nye medlemmer, forklarer litt, hilser på oss og viser at de synes det er bra at vi blir med.
- Forskjellen på fotball der jeg kommer fra og her, er at hos oss finnes fotballen, og vi sparker masse, og er gode. I Norge er den alltid *organisert*.

Fra innspillsmøte med innvandrere

- Formidle gode eksempler på hvordan innvandrere i større grad kan inkluderes i frivillig arbeid.
- Støtte opp om målrettet rekruttering og informasjon mot foreldre/barn for å få barna inn i aktiviteter og øke forståelsen for hvorfor dette er positivt for ungene.
- Støtte opp om tiltak som gir kunnskap om organisasjoner, system, økonomi og demokrati.
- Støtte opp om aktiviteter i innvandrersorganisasjoner.

Andre

Det er flere grupper som står utenfor frivilligheten, som ikke deltar i arbeidsliv eller utdanning og som heller ikke deltar i beslutningsprosesser. Dette kan være ulike grupper med funksjonsnedsettelse, det kan være arbeidsledige, personer med psykiske lidelser og andre helseproblemer. De er i liten grad organisert og mangler talspersoner. Å få disse trukket mer inn i frivillig arbeid vil bety mye for den enkelte og for samfunnet som kan utnytte deres ressurser bedre enn i dag.

«Det snakkes mye om de som driver frivilligheten og de som er mottakere av tilbudene. Er det egentlig to forskjellige grupper. Du kan yte mye frivillig innsats overfor andre selv om du også er hjelpetrengende. Sånn kan en rekruttere mange flere frivillige.» *Rådet for personer med nedsatt funksjonsevne*

Frivillighet Norge har lansert seks prinsipper for å skape en aldersvennlig frivillighet. Disse prinsippene kan overføres til alle de gruppene som ikke deltar i frivillig arbeid i dag:

1. Skap fleksibilitet og gjør tilpasninger.
2. Gi god oppfølging og aktiv støtte.
3. Tilrettelegg for fellesskap og nettverk.
4. Verdsett og anerkjenn innsatsen.
5. Gjør oppgavene meningsfulle og involver.
6. Bygg på styrkene og gi utfordringer.

4.4 Økonomi

Fylkeskommunen disponerer tilskuddsordninger innenfor ulike sektorer, og fordeler statlige tilskudd. Fylkeskommunen har i tillegg flerårige avtaler med enkelte frivillige organisasjoner, stiftelser og store kulturarrangører.

Nordland fylkeskommune har lokaler som kan leies ut gratis eller til en gunstig pris. Voksenopplæringsorganisasjonen har en lovpålagt rett til gratis lokaler når de avholder kurs. De fleste frivillige organisasjonene er medlem i et voksenopplæringsforbund.

§ 7. Gratis bruk av undervisningslokaler

Undervisningslokaler der driftsutgiftene dekkes av det offentlige, skal etter søknad stilles vederlagsfritt til disposisjon for studieforbund og medlemsorganisasjoner ved avholdelse av kurs med tilskudd etter kapittel 2 i loven. Departementet gir nærmere forskrifter.

- Gjennomgang av alle søknadsbaserte tilskudd til frivilligheten. Vurdere ordningene i forhold til prioritering og muligheter for frivillig sektor. De faste avtalene inngått med frivillige organisasjoner og kulturinstitusjoner gjennomgås på samme måte.
- Revidering av kriterier for tilskudd for å sikre rekruttering, inkludering og utjevning av sosiale ulikheter.
- Fokus på publikumsutvikling i markedsføring av fylkeskommunale tilskudd og statlige ordninger som forvaltes av fylkeskommunen for å sikre at man når ut til potensielle søkere.
- Det bør utredes hvordan en kan prøve ut modeller som både gir bedre tilgang til og lavere pris for lokaler i fylkeskommunale bygg.
- Fortsatt styrke bibliotekenes rolle som møteplass og inkluderingsarena (Regional Plan for bibliotek i Nordland 2015-2025).
- Formidle og systematisere oversikter for tilskuddsordninger og søknadsfrister.
- Forenkle søknadsprosedyrer og rutiner for fylkeskommunale tilskuddsordninger der det er hensiktsmessig.
- Stimulere til at det organiseres frivillige transportløsninger til arrangementer.
- Søknader som innvilges støtte fra fylkeskommunen skal offentliggjøres på fylkeskommunens nettsider.

4.5 Samarbeid og forankring

Formålet med frivillighetsstrategien er å legge til rette for at frivillig sektor styrkes, og fortsatt skal kunne bidra til sterke og levende lokalsamfunn. Skal en lykkes med dette, må mange og ulike aktører samarbeide og samhandle. All frivillighet foregår et sted – i en kommune - og kommunen står derfor sentralt i koordinering, samarbeid og tilrettelegging.

Kommunene i Nordland

I all planlegging og samarbeid om tjenester, er kommunene den viktigste samhandlingsaktøren for fylkeskommunen. I et frivillighetsperspektiv gjelder dette spesielt innenfor kultur, folkehelse, integrering, medvirkning og planlegging i kommunene.

Folkehelsealliansen Nordland

Folkehelsealliansen Nordland er et forum for regionale aktører som ønsker å samarbeide om bedre folkehelse i Nordland. Nordland er det første fylket i landet der så mange aktører har samlet seg til et forpliktende helsefremmende og forebyggende arbeid. Alliansen består for tiden av 32 regionale offentlige og private aktører og frivillige organisasjoner. Nfk er en av partene og har ansvaret for sekretariatet.

Andre fylkeskommuner og KS

Nordland fylkeskommune samarbeider med andre fylkeskommuner, og fylkene samarbeider gjerne om felles holdning til statlig politikk og nye satsinger gjennom KS. I Nord-Norge har man i flere år hatt en regional kulturavtale som har betydning for frivillig sektor. KS har inngått en avtale med Frivillighet Norge om å fremme frivillig sektor.

Frivillighet Norge

Samarbeidsforum av frivillige virksomheter som jobber for bedre rammevilkår for frivillige organisasjoner og økt forståelse for frivillig innsats. Frivillighet Norge har mer enn 275 organisasjoner som representerer over 50 000 lag og foreninger over hele landet.

Organisasjonen bidrar med kunnskap om sektoren, kompetanseheving, råd og veiledning. Det er utarbeidet en frivillighetspolitisk plattform hvor de overordnede utfordringene for frivilligheten framkommer. Frivillighet Norge har samarbeidsavtale med flere fylkeskommuner og kan bidra til bl.a. gjennomføring av kurs og konferanser.

Satsningsområder på samarbeid og forankring

- Oppfordre kommunen til å utarbeide en frivillighetspolitikk, forankret i planverk og utarbeidet i samarbeid med den lokale frivilligheten.
- Frivillighet som tema vurderes som en del av regionale utviklingsavtaler som skal inngås i Nordland.
- Nfk bør ha en tverretattlig arbeidsgruppe som koordinerer arbeidet internt og mot regionale aktører.
- Støtte opp under KS' arbeid og satsing på frivillig sektor.

5. FRIVILLIGHET – EGENART OG BETYDNING

5.1 Definisjoner

Det finnes mange definisjoner på frivillighet. International Labour Organization (ILO) definerer frivillig arbeid som «ikke-obligatorisk arbeid» som det ikke gis betaling for. Frivillighet Norge legger i sin definisjon vekt på at aktivitetene i hovedsak finansieres gjennom gaver/innsamlede midler. Begge har i sin definisjon at ulønnet arbeid rettet mot egen familie og nære relasjoner faller utenfor begrepet. Frivillighetsregisteret opererer med en definisjon som er rettet mot hvilken type organisasjoner som kan kalles frivillige.

I Stortingsmelding 10 legges det ikke fram en konkret definisjon, men begrepet drøftes: «Frå fleire hald er det ytra ønske om å definere kva som er frivillige organisasjonar og frivillig sektor. Blant frivillige organisasjoner sjølve er det ulike tilnærmingar til omgrepet frivillighet og identiteten som frivillig. Andre peikar på at dette landskapet har forandre seg så mykje dei siste åra at omgrepet «frivilligheit» er problematisk og ikkje dekkjande for det mangfaldet av organisasjonsformer som utgjør sivilsamfunnet.»

Innenfor frivillig sektor vil en ha mange former for frivillighet som krysser over mot kommersiell eller offentlig virksomhet, men hvor likevel tjenester og aktiviteter utføres av frivillige. Eksempler er salg av varer der laget/foreningen får inntektene, redningsarbeid som frivillige organisasjoner utøver sammen med staten, men hvor deltakerne rykker ut på frivillig basis og kommersielle festivaler med offentlige tilskudd der frivillige jobber mot at de får gratis inngang.

5.2 Omfang

Frivillig arbeid står sterkt i Norge. Ifølge SSB bidro frivillig arbeid med en verdiskapning på rundt 75 milliarder i 2017. Det finnes over 80 000 organisasjoner i Norge. Ca. halvparten av den voksne befolkningen er involvert i frivillig arbeid, og det er dobbelt så mange medlemskap i frivillige organisasjoner som antall innbyggere i landet. 63 % av alle over 15 år har gjort frivillig arbeid i løpet av det siste året. 77 % av befolkningen er medlem i minst en organisasjon og 47 % i minst to. 14 % er aktiv i to eller flere organisasjoner. Den lønnede sysselsettingen i organisasjonene utgjorde i 2019 til sammen 91 600 årsverk. En undersøkelse av frivillig arbeid i 2017 fra Institutt for samfunnsforskning anslår at den ulønnede innsatsen tilsvarte 142 000 årsverk.

Frivillighetsbarometeret 2019 (utarbeidet av Frivillighet Norge) viser at andelene for deltakelse og medlemskap er generelt høye for idrettsorganisasjoner, lokalmiljø- og kulturorganisasjoner. Dette er typene organisasjoner som nordmenn totalt sett investerer mest i. Idrettsorganisasjoner sammen med yrkes-, bransje- og fagforeninger er typene organisasjoner som de fleste oppgir å være medlemmer i. Folk har i størst grad deltatt på aktiviteter i regi av idrettsorganisasjoner og lokalmiljø- og bostedsorganisasjoner.

36 % prosent av det totale bruttoproduktet til frivillige og ideelle organisasjoner var innen kultur, idrett og fritid. Idretten alene sto for om lag 24 % av de frivillige årsverkene. 10 % er innenfor omsorgssektoren.

5.3 Betydning

17. mai og frivillighet:

- Korps
- Morgensalutt, kransenedleggelse, historielag, veteranklubber.
- Frokost for eldre. Transport av eldre og funksjonshemmede til arrangementer.
- Vafler, is, kaker, pølser og brus.
- Åpne skoler som arrangerer fest for alle i skolekretsen og gammeldagse leker.
- Borgertoget som viser fram alt det flotte frivilligheten driver med.
- Barnas representanter som holder sin første tale.
- Kultur: Folkedans, vise fram bunadstradisjoner, og kanskje et mannskor.

Alle steder er avhengige av frivillig sektor for å opprettholde gode tjenester og for å utvikle lokalsamfunnet. Frivilligheten står sentralt i å utvikle nye tilbud og nye måter å dekke behov på. Nærheten en får mellom frivillige og brukere, er annerledes enn den en får mellom det offentlige og brukerne, og det er mange tjenester som det offentlige verken skal, eller kan dekke. Frivillige organisasjoner kan identifisere behov i samfunnet på en annen måte enn offentlig sektor og skape tilbud i forhold til det.

Velferdsstaten Norge er bygget opp rundt prinsippet om et kollektivt ansvar for viktige samfunnsoppgaver. Her er frivilligheten et av svarene på hvordan alle kan yte noe for fellesskapet og skape trivsel og samhold.

Norge har en av verdens høyest forventede levealder. Likevel øker de sosiale helseforskjellene, og blant annet ensomhet, psykiske plager og inaktivitet er folkehelseutfordringer som påvirker befolkningen i alle aldersgrupper. Frivillige organisasjoner kan bidra til å bedre folkehelsen, både gjennom å få folk i aktivitet og ved å skape sosiale nettverk og sosial støtte.

Frivillige organisasjoner har i seg selv en helsefremmende effekt, og er en unik mulighet for egendrevet aktivitet det offentlige ikke kan skape. Organiserte aktiviteter er en viktig sosial møteplass og frivillig aktivitet er viktig for å utvikle folks sosiale nettverk. For de som av ulike grunner faller utenfor samfunnet kan frivilligheten være en inngang til et sosialt nettverk. På denne måten kan deltakelse i frivillig arbeid forebygge utenforskap.

Å være frivillig har stor betydning for enkeltindividet:

- Å gjøre nytte for seg, og bidra til at andre som trenger det, får en bedre hverdag. Føle seg verdsatt, bety noe for andre.
- Få være med på noe en har interesse for/glede av.
- Sosiale møteplasser: Ha noe å gå til, treffe folk, få venner, bli kjent i lokalmiljøet, være med i et fellesskap.
- Arbeid. Gjennom frivillig arbeid får en gode kontakter inn i arbeidslivet og nye nettverk.
- Bidra til arbeidsoppgaver som en liker og/eller har mye kompetanse på.
- Å lære mer om det man er opptatt av/lære nye ting.
- Hjelp andre i samme situasjon eller styrke hverdagen til egne barn, foreldre gjennom deres organisasjoner.

Årsakene går ofte over i hverandre. En frivillig karriere kan eksempelvis starte ut fra et ønske om å hjelpe andre, så får man nye venner, nye impulser og hyggelige kaffekopper, og så fortsetter man fordi man selv har glede og nytte av det. I andre tilfeller starter man kanskje med å være frivillig på et stort kulturarrangement for å få en opplevelse, og så utvikler det

seg til at en går inn i styret, lærer organisasjon og økonomi, og utvikler nye prosjekter. Foresatte går inn som trenere i barneidrett fordi ungene deres er der, men svært mange fortsetter også etter at egne barn har blitt store.

«Mange blir fort ensomme når de slutter i jobb og går over i en ny fase i livet som pensjonist. Å delta i praktisk frivillig arbeid dekker for mange et viktig behov for fellesskap og gjøre nytte for seg.»

Fra møtet med eldrerådet og rådet for personer med nedsatt funksjonsevne

5.4 Medvirkning

I doktorgradsavhandlingen «Kan vi snakke om medvirkning. Sivilsamfunnets innflytelse og bidrag i reguleringsprosesser.» (Knudzon 2019) drøftes medvirkning fra frivillig sektor i forhold til planprosesser i.h.t. plan- og bygningsloven. En av konklusjonene er at sivilsamfunnet får god informasjon om mulighetene for medvirkning, men at de har liten innflytelse på resultatet.

I forhold til medvirkning hos barn/unge konkluderte Knudtzon og Tjerbo i 2009 med følgende: «En konklusjon er imidlertid at på tross av en institusjonalisert kanal for involvering, var barn og unges innflytelse i de fleste kommunene svak». Disse studiene viser at selv om intensjonene om medvirkning er gode, og selv om det er utviklet gode formelle system, og vedtatt i lovverk og etablert medvirkningsorgan, er det ikke like enkelt å nå fram, og få reell medvirkning. Medvirkningsprosesser bør forenkles og tilpasses de som representerer frivillig sektor.

5.5 Frivillighet i endring

Norsk frivillighet har endret karakter de siste 30 årene. De tradisjonelle, store organisasjonene har mistet mye av sin betydning, og nye og mer desentraliserte organisasjoner har vokst fram. Livsvarig medlemskap har til dels blitt erstattet av tidsbegrenset frivillig innsats, og for mange innsats fra sak til sak. Organisasjonsmangfoldet har blitt stadig større. Lokalt har lagstettheten sunket, men samtidig ser man en betydelig vekst i nærmiljøorganisering i form av grendelag og velforeninger.

Entreprenørskap

Frivillig sektor er i stadig endring. Organisasjonene har vist stor omstillingsevne etter som rammebetingelsene har endret seg. Deler av frivilligheten kan oppfattes som supplement til offentlige tjenester, mens andre står utenfor. De aller fleste har en form for offentlig støtte. Det skjer mye entreprenørskap og samfunnsutvikling gjennom frivillige organisasjoner, for eksempel i 2015 på integreringsfeltet, og i dag innenfor miljø, kultur og fokus på hjelp til fattige. Innsamlingsaksjoner, nye møteplasser, Facebook-aksjoner, ryddeaksjoner, festivaler og solidaritetsarbeid er eksempler på dette.

Fra livslangt medlemskap til aksjonsfrivillighet

Formen for deltakelse endrer seg også. Færre er aktive i samme organisasjon over lang tid, man har ofte flere medlemskap, flere deltar i aktiviteter uten å være medlemmer, og mange engasjerer seg i aksjonist- og punktfrivillighet. For organisasjonene merkes dette både ved at det forventes mer tilrettelegging for at folk skal delta og at det blir vanskeligere å finne personer som vil være med og drive organisasjonene og medlemsdemokratiet over tid. Prinsippet om at frivillige organisasjoner skal drives av frivillige, legger begrensninger på hvor stor grad av profesjonalisering som kan forventes av organisasjonene. Det blir stadig større forskjeller mellom organisasjoner med og uten egne ansatte.

Ungdoms forhold til frivillighet peker fremover

Å studere ungdoms politiske og sivile deltakelsesmønstre er vesentlig for å forstå utviklingen av både samtidens og framtidens demokrati. Handlings- og holdningsmønstre som dannes i ungdomsårene har en tendens til å bli med individet videre i livsløpet. Slik sett har studier av ungdom potensial i seg til å fortelle noe om hvilke samfunnsmessige endringer vi kan vente

oss i framtiden.

Det overordnede bildet er at dagens unge framstår som like aktive – om ikke mer aktive – enn ungdomsgenerasjoner for 10–20 år tilbake. Valgdeltakelsen blant førstegangsvølgere har økt markant ved de siste valgene, og deltakelse i frivillige organisasjoner synes å ha holdt seg på et stabilt, høyt nivå det siste tiåret. Flere studier viser at interessen for politikk og samfunnsspørsmål har økt blant unge. Samfunnsengasjementet synes å ha økt mest hos jenter, og kjønnsforskjellene har økt både i valgdeltakelse og frivillig organisasjonsdeltakelse gjennom de siste tiårene. Ungdom velger i stadig større grad også mer uformelle arenaer for å utøve frivillighet (aksjoner, nettaksjoner, dugnad for andre enn frivillige organisasjoner).

- Vi har knapphet på tid i motsetning til pensjonistene. Ungdom er opptatt, eldre må fylle dagene sine. Og vi er veldig ettertraktet, spesielt på små steder hvor det er så få ungdommer. Blir litt mye.
- De eldre synes bedre i frivillig arbeid, med verv og styre mm. Vi er bare med. *Fra ungdommens fylkesråd*

By og land

Nesten alle fordypningsstudier om frivilligheten tar utgangspunkt i byene. På mange områder er det sannsynlig at frivilligheten i Nordland følger samme utviklingstrekk. Men på noen områder er det grunn til å tro det kan være viktige forskjeller mellom by og bygd:

- Kapasitet – hvordan slår endringene i frivillighetens karakter ut iht. by og bygd? Forsvinner «på-tvers-frivilligheten» som bygda er avhengig av, eller forsvinner frivillighet initiert av unge voksne fordi det er så få av dem? Hva med tilbudet til eldre?
- Avhengighet av ildsjeler – hva skjer når de blir for få? Frivillighet i mange småsamfunn er i stor grad avhengig av feriebefolkningen som igjen utgjør mange av de som er flyttet derfra. Gir dette andre tilbud?
- I byer og tettsteder har gjerne frivillige organisasjoner ansatte, mens arbeidet på mindre steder ivaretas fullt ut av frivillige.
- Småsamfunn har mindre tilfang av kulturtilbud og andre tilrettelagte tilbud, og folk må i større grad skape tilbudene selv. Er det av den grunn flere frivillige i småsamfunn?
- Frivillig arbeid har større betydning i små samfunn enn i store. Hva skjer hvis frivillige aktiviteter forsvinner?

«Det er stor forskjell på måten frivilligheten utøves i den lille kommunen jeg vokste opp i og i Bodø hvor jeg bor som voksen. Det er kanskje ikke omfanget som er forskjellig, men graden av felles jobb for et lokalsamfunn vs. dugnad for egne barn. Hva har skjedd med frivilligheten i urbaniseringens år? Endres innhold/omfang, blir forskjellene mellom by og bygd utvisket, eller forsterket.

Fra møte med Folkehelsealliansen Nordland

- Når det er få ungdommer som deltar, forsterkes det ved at det er vanskelig å få med flere. Vi er vel litt forsiktige med å gå inn i ting hvor det ikke er andre ungdommer.
- I Trondheim er det overskudd på ungdommer, der blir det helt annerledes». *Fra ungdommens fylkesråd*

6. BAKGRUNN OG LITTERATURLISTE

Fylkesrådet vedtok under sak 325/2019 at det skulle utarbeides en frivillighetsstrategi. Bakgrunnen for dette er frivillighetens betydning for Nordlandssamfunnet i forhold til velferd og tjenester, lokal samfunnsutvikling, demokrati og deltakelse.

Fylkesplanen for Nordland (2013-2025) peker ut 3 målområder som skal ligge til grunn for regionalt utviklingsarbeid i Nordland:

1. Livskvalitet.
2. Livskraftige lokalsamfunn og regioner.
3. Verdiskapning og kompetanse.

Frivillighet spiller en viktig rolle innenfor alle målområdene.

Frivillighetsplan Nordland 2014-2018 som ble vedtatt av fylkestinget i juni 2012.

St. melding 10 (2018-2019) – «Frivilligheten – sterk, selvstendig og mangfoldig», legger rammer for statlig frivillighetspolitikk. Meldinga drøfter spesielt innsatsen på følgende områder:

- Brei deltaking.
- Ein sterk og uavhengig sektor.
- Forenklingsreform.
- En samordnet frivillighetspolitikk.

Meld. St. 2017-2018 «Leve hele livet – en kvalitetsreform for eldre» legger opp til mer frivillighet i den framtidige eldreomsorgen og at eldre i større grad må betraktes som en ressurs og at deres erfaringer og kompetanse må brukes. I oppfølgingen av denne reformen, vil fylkeskommunen bli trukket med sammen med andre regionale og lokale aktører.

Litteraturliste

- Politisk plattform 2019-2023
- FR-sak 325/2019
- Frivillighetsplan for Nordland 2012-2018
- Fylkesplan for Nordland - 2013-2025
- Regional plan for bibliotek i Nordland 2015-2025
- Kilder til livskvalitet – regional folkehelseplan Nordland 2018-2025
- Norsk Frivillighet -utvikling og samfunnstendenser. Rapport fra senter for forskning på sivilsamfunnet og sivil sektor
- Meld.St.10 (2018-2019) Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig
- Frivillig Norge – Politisk plattform og statistikkbank
- Samarbeidsavtale KS og frivillig Norge 2017-2020
- Doktorgrad fra Elisabet Knudzon 2019 «Kan vi snakke om medvirkning»
- Lillin Knudtzon og Trond Tjerbo, 2009 «De unge stemmene»
- «Sivilsamfunnsdeltaking blant innvandrere i Noreg (2019)
- Verktøy for innbyggermedvirkning – Arendal kommune (2019)
- Oppsummering og referat fra innspillmøtene og spørreundersøkelse

NFK.NO